

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ КОНФЕСІЙНОЇ СФЕРИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

Леонід Черноватий

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, Україна, 61022
leonid.m.chernovaty@meta.ua*

На основі результатів порівняльного стилістичного аналізу англо- й українськомовного текстів перекладу першого розділу книги “Буття” Біблії виявлено їхні спільні й відмінні лексичні характеристики, які можна врахувати у змісті навчання зіставних лексикології та стилістики і перекладу текстів конфесійного стилю. За результатами порівняння лексико-стилістичних засобів згаданих текстів сформульовано попередні висновки про достатньо високий ступінь їхньої схожості в цьому аспекті. На основі одержаних даних встановлено, що відмінності лексико-стилістичних ознак обох текстів виникають унаслідок спорадичного застосування перекладачами різних стилістичних фігур під час передавання одних і тих самих фрагментів тексту оригіналу.

Ключові слова: англійська й українська мови, Біблія (книга “Буття”), зіставна лексикологія, зіставна стилістика, конфесійний стиль, лексико-стилістичні характеристики, навчання перекладу, порівняльний лексико-стилістичний аналіз.

Вступ. Як відомо, метою навчання майбутніх перекладачів є формування фахової компетентності перекладача (ФКП), що розглядається як спільність знань, навичок та умінь, необхідних для професійного мовного посередництва [10]. ФКП включає низку складових, важливою серед яких є екстралінгвістична субкомпетентність, що, зокрема, містить фонові знання, нестача яких може спричинити суттєві проблеми під час перекладу, аж до унеможливлення його взагалі. Для зменшення ризику неповного розуміння тексту оригіналу (ТО), майбутні перекладачі під час свого навчання мають наблизити обсяг власних фонових знань до відповідного обсягу освіченого носія мови оригіналу. Вирішення цього завдання потребує ретельного вивчення такого обсягу і включення відповідних його компонентів до змісту навчання, якщо вони в ньому відсутні. Аналіз цієї проблеми [18] переконливо свідчить, що обов’язковою складовою таких знань є конфесійна сфера, тобто, в нашому випадку, відомості про зміст Біблії та дотичні до неї поняття, оскільки висловлення англомовних носіїв мови нерідко містять біблійні алюзії, навіть якщо мовці цього не усвідомлюють.

Засвоєння конфесійного компонента ФКП не обмежується лише відповідними фоновими знаннями, оволодіння якими може відбуватися і в інших дисциплінах навчального плану, які безпосередньо не зорієнтовано на переклад (наприклад, “Релігієзнавство”), а також поза процесом навчання. Іншою проблемою є засвоєння

конфесійних термінів для позначення компонентів згаданих знань в обох мовах. Адже навіть якщо припустити наявність у лексиконі студента певної кількості таких термінів у рідній мові, то вірогідність володіння ним/нею їхніми відповідниками в іноземній мові є незначною. Як наслідок, передавання таких конфесійних термінів як, наприклад, “непорочне зачаття” (*immaculate conception*), “воздвиження хреста” (*exaltation of the cross*) або “блудний син” (*prodigal son*) може перетворитися на перекладацьку проблему, результат вирішення якої може й не сприйматися адресатами як біблійна алюзія.

Ще одним важливим аспектом перекладу в релігійній сфері є дотримання особливостей конфесійного стилю певної мови, який суттєво відрізняється від текстів інших жанрів, і який чітко розпізнається носіями відповідної мови, навіть якщо вони рідко стикаються з ним у повсякденному житті. Отже, ознайомлення з його ознаками має входити до змісту навчання майбутніх перекладачів, зокрема до курсу порівняльної стилістики української й англійської мов. Така стилістика розглядається як процес зіставлення стилістичних систем обох мов, задіяних у перекладі, метою якого є не тільки пошук спільних та відмінних рис у згаданих системах, а й виявлення співвідношення спільного і національно-специфічного у кожній з них [6, с. 26].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У найзагальнішому сенсі можна констатувати наявність відносно незначного обсягу досліджень проблеми, що розглядається, насамперед в порівняльному плані. Якщо говорити про особливості конфесійного стилю в українській мові, то в навчальній і довідковій літературі його розгляду відводиться від кількох рядків [15] до кількох сторінок [4; 6; 7; 13]. Досліджувалися також українська церковна титулатура [8], функції окремих стилістичних фігур, зокрема, повтору загалом [1] та на матеріалі українських народних казок [5]. Вивчалися прагматичні функції біблеїзмів як прецедентного тексту у промовах чільних американських політиків, внаслідок чого висвітлено прагматичні функції різних видів біблеїзмів [12]. Зафіксовано спроби застосування теорії релевантності в аналізі тексту перекладу українськомовних конфесійних текстів (“Киево-Печерський патерик”) англійською мовою [14], метою якого заявлено зіставлення інформаційних категорій з погляду цієї теорії та можливостей їхньої інтерпретації.

Розглядалася і специфіка перекладу конфесійних текстів в англійській та українській мовах, зокрема, аналізувалися [11] співставні ознаки біблійних афоризмів українською й англійською мовами в площині їхнього перекладу, порівняльні функції однорідних членів, переклад біблійних пропріатем згаданими мовами. За результатами аналізу порівняльного синтаксису конфесійних текстів двома мовами [9] зафіксовано певні розбіжності, які витлумачено на користь українськомовного тексту перекладу (УМ ТП), і які стосуються тавтологічного повтору, ампліфікації, асиндетону, еліпсу та посиленого повтору. Найпомітнішою розбіжністю між текстами двох мов виявилася значна перевага застосування інверсії в УМ ТП, кількість випадків якої більш ніж у шість разів перевищила аналогічний показник в англійськомовному тексті перекладу (АМ ТП). Беручи до уваги роль згаданих синтаксичних стилістичних засобів, автор [9]

дійшов висновку, що їхнє застосування підсилює відповідні мовні явища, забезпечує імпресіоністичність сприймання, лаконічність, динамічність та виразність викладу. Констатовано особливу роль інверсії, яка підкреслює значення інверсованих одиниць, посилює емпатичність мовлення, його експресивність, інтонаційну виразність і поетичність. За результатами аналізу сформульовано висновок про те, що за ознаками стилістичного синтаксису УМ ТП має певну перевагу (принаймні для носія української мови) над АМ ТП в аспектах, що згадувалися вище.

У цих працях залишився недослідженим, однак, порівняльний лексико-стилістичний аспект конфесійних текстів в українській та англійській мовах, що й пояснює актуальність цієї статті, об'єктом якої є конфесійний стиль, а предметом – порівняльні стилістичні (лексичні) ознаки біблійного тексту у згаданих мовах. Недостатня вивченість стилістичних характеристик конфесійного стилю на всіх мовних рівнях та в усіх жанрових різновидах визнається й іншими авторами [8], а порівняльні дослідження англійської й української мов у цьому аспекті практично відсутні.

Методологія дослідження. В науковій літературі відповідного спрямування [6] лексична стилістика визначається як дисципліна, що вивчає стилістичні опозиції груп слів (синоніми – антоніми, нейтральні – емоційно-оцінні лексеми, офіційні – розмовні лексичні одиниці тощо), які передають ставлення мовця до предмету спілкування, і стилістичний потенціал яких ґрунтується на оцінних характеристиках понять і реалій, позначуваних цими словами [6, с. 35–36]. Саме порівняльні (в англійській та українській мовах) лексико-стилістичні ознаки конфесійного стилю досліджуються у цій статті за допомогою методу зіставного лексико-стилістичного аналізу, в якому в двох ТП (англо- та українськомовному) порівнюються лексико-стилістичні засоби, використані для передавання одних і тих самих лексичних одиниць ТО.

Метою дослідження є виявлення таких ознак, а для її досягнення варто було розв'язати низку завдань: обрати матеріал дослідження (паралельні ТП Біблії англійською й українською мовами, які ґрунтувалися б на одному й тому ж ТО третьою мовою); провести порівняльний аналіз згаданих паралельних ТП з метою виявлення їхніх спільних та відмінних лексико-стилістичних ознак; сформулювати попередні висновки та окреслити перспективу подальших досліджень.

Матеріалом дослідження було обрано паралельні тексти найпоширеніших варіантів перекладу Старого Заповіту (*Old Testament*) англійською [19] та українською [2] мовами. Зважаючи на обмеження, що накладаються обсягом публікації, далі викладемо результати аналізу лише першого розділу книги “Буття” (*Genesis*), що складається із 31 вірша, з яких у цій статті аналізуються перші три періоди (13 віршів) розділу. Вибір матеріалу дослідження вмотивовано ще й тим, що саме на ньому проводився порівняльний аналіз синтактико-стилістичних особливостей конфесійного стилю в англійській та українській мовах [9], а, отже, нові свідчення щодо лексико-стилістичних ознак того ж тексту можуть розширити наші уявлення про характер їхніх збігів і розбіжностей у двох мовах.

Виправданість порівняння двох текстів перекладу (УМ ТП і АМ ТП) між собою, а не з ТО, написаним давньоєврейською мовою, пояснюється тим, що в сучасних

умовах обидва ТП функціонують як самостійні тексти, незалежно від ступеня повноти їх відповідності ТО. Так само обидва тексти (або похідні від них, наприклад, проповіді) можуть функціонувати і як ТО (при перекладі з англійської чи української), і як ТП (при перекладі на будь-яку із згаданих мов). Відповідно під час передавання таких текстів перекладач повинен враховувати, поміж іншого, лексико-стилістичні особливості конфесійного стилю кожної з цих мов, щоб передати їх адресатам ТП у знайомій їм формі.

Як відомо, в першому розділі книги “Буття” (*Genesis*) йдеться про дії Господа протягом шести днів створення світу. Як уже згадувалося у попередніх наших публікаціях [9], перші два вірші є вступом, а подальший зміст в обох ТП викладається в шести періодах, які тлумачаться як багатокомпонентні синтаксичні конструкції гармонійно організованих частин, що, замикаються в коло, утворюючи завершені в логічному й інтонаційному плані одиниці мови [1; 4; 5; 6; 7]. У більшості випадків у першій частині періоду спостерігаються повторювані однорідні компоненти (на рівнях від слова до речення) з однотипними зачинами, а друга його частина завершує думку [6, с. 229].

Далі подано результати порівняльного аналізу.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. Як уже згадувалося раніше, спільні та відмінні синтактико-стилістичні характеристики АМ ТП та УМ ТП першого розділу книги “Буття” (*Genesis*) аналізувалися в інших наших працях [9]. У цій статті за тими ж принципами розглядаються лексичні особливості згаданого розділу. Вірші 1 і 2 показано в табл. 1.

Таблиця 1

Вірші 1, 2 першого розділу книги “Буття”

1. <i>In the beginning, God created the heaven and the earth. 2. And the earth was without form, and void; and darkness was upon the face of the deep. And the Spirit of God moved upon the face of the waters.</i>	1. <i>На початку Бог створив Небо та землю. 2. А земля була пуста та порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий ширяв над поверхнею води.</i>
---	--

У вірші 1 бачимо марковані лексеми *God* (“Бог”) та *Spirit of God* (“Дух Божий”), які написано з великої літери в обох ТП, а в УМ ТП – з великої літери написано ще й “Небо”, що також дозволяє розглядати його як марковану лексему, хоча в АМ ТП вона написана з малої літери, а, отже, її не включено до розряду маркованих. У вірші 2 АМ ТП дієслово *буття* (*was*) повторюється у формі недоконаного виду як присудок у двох послідовних реченнях, перетворюючи їх на речення екзистенціального типу, де повтор є маркером тривалого перебування й одноманітності буття [5, с. 10]. У цьому ж вірші бачимо повтор службових частин мови (зокрема, сполучників), тобто явище полісиндетону, для логічного й емоційного виділення складників висловлення. В АМ ТП спостерігається чотириразовий повтор сполучника *and* (*And the earth ...; and void...; and darkness ...; and the Spirit of God*), тоді як в УМ ТП двічі вжито сполучник “і”, один раз – “та”, і ще раз – сполучник “а”, що дещо розмиває полісиндетон, однак вносить свіжий струмінь у сприймання тексту завдяки протиставленню першого елемента

ланцюжкового повтору попереднього фрагмента: “А земля була...”, “і темрява була...”, “і Дух Божий...”.

В АМ ТП наявні дві однотипні метафори: *face of the deep* та *face of the waters* (перенесення ознак істот на неістот), тоді як в УМ ТП спостерігається певне спрощення цього фрагмента: “над безоднею” та “над поверхнею води” відповідно. Доцільно зазначити, що такий самий підхід зафіксовано в одному з інших дев’яти варіантів англomовного перекладу [22], де в обох випадках вжито нейтральну лексему *surface*. З іншого боку, доцільно відзначити вибір слова підвищеного стилю (“ширяв”) в УМ ТП для позначення поняття, що в АМ ТП передано нейтральною лексемою *moved* (в інших англomовних перекладах спостерігається тяжіння до стилістично більш забарвлених лексем – *hovered* [21], *was hovering* [17; 22] та *fluttering* [23]).

Під час опису стану Землі до втручання Господа в АМ ТП спостерігається парцеляція, тобто розчленування цілісної змістово-синтаксичної структури на пунктуаційно ізольовані частини (*And the earth was without form, and void*), унаслідок чого стилістичний акцент падає на парцелят (*and void*). Натомість в УМ ТП цей фрагмент передано за допомогою синонімів, поєднаних за допомогою єднального сполучника “та” (*пуста та порожня*), що, на думку дослідників, робить їх настільки виразними, що вони сприймаються швидше як стилістеми, ніж номінативні лексеми [6, с. 37]. Попарне використання синонімів, де остання лексема у парі посилює значення першої, загалом вважається [6; 7] стилістичним прийомом, характерним для сфери релігії, оскільки парний зв’язок складників посилює пафосність та піднесеність викладу. З іншого боку, тлумачення словосполучення *without form* викликає суперечки серед англomовних біблієзнавців (порівняйте вибір лексем в інших англomовних перекладах – *formless* [20], *unformed* [22] або *waste* [16]).

У вірші 2 в обох текстах застосовується градація, тобто стилістична фігура якості, в якій кожна наступна лексема посилює (або послаблює) певне смислове чи експресивне значення [6, с. 435]. Тут спостерігається й ампліфікація [6, с. 432], тобто нагромадження пейоративних означень до опису світу у тому вигляді, в якому він існував на початку: *without form – void – darkness – deep* (“пуста” – “порожня” – “темрява” – “безодня”), похмурість враження від якого посилюється з кожною наступною лексемою.

Таблиця 2

Вірші 3, 4 і 5 першого розділу книги “Буття”

<p>3. <i>And God said, Let there be light: and there was light.</i> 4. <i>And God saw the light, that it was good: and God divided the light from the darkness.</i> 5. <i>And God called the light Day, and the darkness He called Night. And the evening and the morning were the first day.</i></p>	<p>3. <i>І сказав Бог: Хай станеться світло! І сталося світло.</i> 4. <i>І побачив Бог світло, що добре воно, і Бог відділив світло від темряви.</i> 5. <i>І Бог назвав світло: День, а темряву назвав: Ніч. І був вечір, і був ранок, день перший.</i></p>
---	---

У цих віршах, які утворюють перший період розділу, в обох текстах чотири рази повторюється маркована лексема *God* (“Бог”), що належить до центральних, основоположних лексико-семантичних груп конфесійного стилю [4], а в АМ ТП

міститься ще й п'ятий (двофокусний [5]) повтор, коли референт (*God*) позначається іншим словом, у цьому випадку, особовим займенником *He* (в УМ ТП зв'язок з підметом у цьому випадку маркується через закінчення дієслова-присудка “назвав”).

У вірші 3 в УМ ТП звертає на себе увагу вибір дієслова переходу з одного стану до іншого (“ставатися”) для поняття, що в англomовному тексті передане дієсловом стану (*be*) в другому й третьому реченнях. Очевидно, що згаданий вибір в УМ ТП точніше передає динаміку змін, що відбулися, порівняно з АМ ТП. Крім того, у віршах 3 і 4 спостерігається посилений повтор лексеми *light* (“світло”), яка в АМ ТП повторюється тричі, а в УМ ТП – навіть чотири рази (в АМ ТП згадану лексему один раз замінено на особовий займенник (*it*). Вважається [5], що повторення одного й того ж слова, але в супроводі інших слів, посилює його виразові якості.

В аналізованих віршах на короткому відтинку спостерігається також трикратний повтор головного маркованого слова конфесійної сфери *God* (“Бог”), а у вірші 5 вводяться також марковані (оскільки в обох текстах вони пишуться з великої літери) лексеми *Day* (“День”) і *Night* (“Ніч”).

В обох текстах систематично застосовується полісиндетон – сполучники *and* (в АМ ТП) та “і” (в УМ ТП) вжито сім і шість разів відповідно на початку однорідних простих речень. Як і в попередньому фрагменті, на цьому відтинку спостерігається градація, що реалізується головню завдяки дієслівам-присудкам: *God: said, Let there be light– there was light – saw the light – it was good – divided the light– called Day – called Night* (“сказав Бог: Хай... світло! – сталося світло – побачив світло – добре воно – назвав День – назвав Ніч”). З кожним наступним дієсловом поліпшується ситуація в світі, який створює Бог, так само як і настрої читача (слухача), а градація гармонійно завершується рефреном, де в УМ ТП спостерігається посилений дієслівний повтор у двох простих реченнях другого складного (“І був вечір, і був ранок...”), що, як вважається [5], реалізує функцію стилізації часових параметрів, їхнього розгортання та інтенсивності.

Таблиця 3

Вірші 6, 7 і 8 першого розділу книги “Буття”

<p>6. <i>And God said, Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters.</i> 7. <i>And God made the firmament, and divided the waters, which were under the firmament from the waters, which were above the firmament: and it was so.</i> 8. <i>And God called the firmament Heaven. And the evening and the morning were the second day.</i></p>	<p>6. <i>І сказав Бог: Нехай станеться твердь посеред води, і нехай відділяє вона між водою й водою.</i> 7. <i>І Бог твердь учинив, і відділив воду, що під твердю вона, і воду, що над твердю вона. І сталося так.</i> 8. <i>І назвав Бог твердь Небо. І був вечір, і був ранок, день другий.</i></p>
--	--

У цьому фрагменті (другий період розділу) загалом спостерігаються ті ж ознаки, що й у попередньому. В обох текстах міститься маркована лексика: *God* (“Бог”), *firmament* (“твердь”) та *Heaven* (“Небо”). Вживання в АМ ТП незлічуваного іменника *water* у множині стилізує виклад під архаїчний, надаючи йому піднесеності, так само як і застосування тавтологічних повторів згаданого іменника (лексеми *waters* та “вода”

вжито тричі в межах одного складного речення у вірші 6), а також використання застарілих прийменників (*unto* замість *in(to)* та *in the midst of* замість *in the middle of*).

Стилізації УМ ТП сприяє незвичне вживання прийменника “між” після дієслова “відділяє” (замість “відділяти щось від чогось”), а також застосування архаїчного іменника “твердь” (у значенні “небесна твердь” – тут вживання такого означення було б передчасним, оскільки лише в наступному вірші повідомляється, що згадану твердь названо небом). Доцільно зауважити повторне використання дієслова переходу з одного стану до іншого (“ставатися”) для позначення поняття, яке в АМ ТП передано дієсловом стану *be*, що вже розглядалося вище (див. коментар до вірша 3). Однак тут варто звернути увагу на повтор згаданого дієслова у різних формах на початку вірша 6 і наприкінці вірша 7 (“*Нехай станеться – І сталося так*”), що утворює конфігурацію, яка називається “кільцевий повтор”, коли одна й та ж лексема повторюється на початку й наприкінці певного фрагмента тексту [5].

Як і в попередньому періоді (вірші 3–5), у межах кільцевого повтору спостерігається градація за рахунок перерахування діянь Господа, внаслідок яких ситуація постійно покращується: *God said, Let there be a firmament – let it divide the waters – made the firmament – divided the waters – and it was so – God called Heaven* (“сказав Бог: Нехай станеться твердь – нехай вона відділяє – твердь учинив – відділив воду – сталося так – назвав твердь Небо”). Як і в попередньому періоді, перелік діянь Бога коронує рефрен (див. коментар до віршів 3–5).

В УМ ТП також спостерігається застосування стилістично забарвлених лексем – дієслова (“учинив” замість нейтрального “створив”) та іменника “суходіл” замість нейтрального “суша”. Полісиндетон залишається яскравою ознакою обох текстів: вісім повторів *and* в АМ ТП і дев’ять повторів “і” – в УМ ТП.

Таблиця 4

Вірші 9, 10 першого розділу книги “Буття”

<p>9. <i>And God said, Let the waters under the heaven be gathered together unto one place, and let the dry land appear: and it was so.</i></p> <p>10. <i>And God called the dry land Earth; and the gathering together of the waters called he Seas: and God saw that it was good.</i></p>	<p>9. <i>І сказав Бог: Нехай збереться вода з-понад неба до місця одного, і нехай суходіл стане видний. І сталося так.</i></p> <p>10. <i>І назвав Бог суходіл: Земля, а місце зібрання води назвав: Море. І Бог побачив, що добре воно.</i></p>
---	---

У цих віршах, що утворюють перші два субперіоди третього періоду, додатково до тричі вжитої головної маркованої лексеми *God* (“Бог”), вводяться також марковані (в обох текстах пишуться з великої літери) лексеми *Earth* (“Земля”) і *Seas* (“Море”), – варто звернути на множину останньої лексеми в АМ ТП (що налаштовує на поетичний лад), тоді як в УМ ТП однина згаданої лексеми робить її стилістично нейтральною, а також на алітераційний повтор у словосполученні *gathered together* та його похідному *gathering together* (застосування різних форм одного й того самого слова, об’єднаних матеріально ідентичним коренем [5]).

Вірші 11, 12 і 13 першого розділу книги “Буття”

<p>11. <i>And God said, Let the earth bring forth grass, the herb yielding seed, and the fruit tree yielding fruit after his kind, whose seed is in itself, upon the earth: and it was so. 12. And the earth brought forth grass, and herb yielding seed after his kind, and the tree yielding fruit, whose seed was in itself, after his kind: and God saw that it was good. 13. And the evening and the morning were the third day.</i></p>	<p>11. <i>І сказав Бог: Нехай земля вродить траву, ярину, що насіння вона розсіває, дерево оwoчеве, що за родом своїм плід приносить, що в ньому насіння його на землі. І сталося так. 12. І земля траву видала, ярину, що насіння розсіває за родом її, і дерево, що приносить плід, що насіння його в нім за родом його. І Бог побачив, що добре воно. 13. І був вечір, і був ранок, день третій.</i></p>
---	---

Вірші 11 і 12 утворюють третій і четвертий субперіоди третього періоду, а вірш 13 є його рефреном. У вірші 11 в АМ ТП привертає увагу персоніфіковане вживання присвійного займенника *his* по відношенню до неістоти: *fruit tree yielding fruit after his kind*. Застарілий зворот *yield... after his kind* посилює книжність викладу. Однак діапазон лексико-стилістичних засобів в УМ ТП все ж видається дещо ширшим. Доцільно відзначити алітерацію й асонанс (повтор приголосних та голосних у розташованих недалеко одне від одного словах [6, с. 433] (“насіння... розсіває”), вживання стилістично забарвлених (архаїчних) слів: “ярина” (у значенні “городина”, “овочі”) [3, с. 1424], “дерево оwoчеве” (у значенні “дерево фруктове”) [3, с. 657], а також вибір дієслова переходу з одного стану до іншого для поняття, що в АМ ТП передано дієсловом стану (див. коментар вище).

Неважко помітити, що вірш 12 є майже дослівним повтором попереднього, який мав форму імперативного речення, а вірш 12 показує здійснення згаданого бажання, оперуючи фактично тими ж словами, а тому й характеризується такими ж лексико-стилістичними особливостями. Звертає на себе увагу лише заміна присудка в УМ ТП головного речення (“видати” замість “вродити” у вірші 11) – незвичне вживання лексеми “видати” у цьому контексті надає йому певного стилістичного забарвлення. Вірш 13 є рефреном, тобто групою слів, яка повторюється в тексті кілька разів [6], і вже аналізувався раніше (див. вірш 8).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Порівняння лексико-стилістичних засобів АМ ТП і УМ ТП дає підстави зробити попередні висновки про достатньо високий ступінь їхньої схожості в цьому аспекті. В обох текстах вживаються практично однакові марковані лексеми (окрім слова “Небо” у вірші 1, яке є немаркованим в АМ ТП). Значний паралелізм спостерігається також стосовно повторів (включаючи посилені і тавтологічний), лексико-стилістичне наповнення яких в обох текстах є здебільшого ідентичним, окрім алітераційного повтору у вірші 10 та двофокусного повтору у вірші 3 в АМ ТП, а також послабленого полісиндетону у вірші 1 і посиленого дієслівного повтору в рефрені кожного періоду в УМ ТП. Полісиндетон загалом є яскравою ознакою обох текстів, і хоча кількість елементів, що повторюються в них, може незначною мірою відрізнятися в той чи інший бік, однак така різниця є незначною і не впливає на загальне враження від згаданих

текстів. Градація й ампліфікація в обох ТП застосовуються синхронно, так само як і систематичне, хоч і не завжди паралельне, вживання архаїзмів або незвичних для відповідного контексту лексем.

До відмінностей порівнюваних текстів можна віднести систематичне вживання дієслова стану (*be*) в АМ ТП там, де в УМ ТП застосовуються різні дієслова переходу з одного стану до іншого. Іншою відмінністю є вживання двох однотипних метафор у вірші 1 АМ ТП, тоді як в УМ ТП вжито нейтральні лексеми. І навпаки, в цьому ж вірші в УМ ТП вжито слово підвищеного стилю, тоді як в АМ ТП використана нейтральна лексема. Зважаючи на те, що вибір стильового забарвлення цих відповідників у деяких інших англомовних перекладах збігався із УМ ТП, можна припустити, що перекладач АМ ТП у цьому аспекті відійшов від ТО. Розбіжністю між двома текстами є також застосування парцеляції в АМ ТП (вірш 1), унаслідок чого стилістичний акцент падає на парцелят, тоді як перекладач українською мовою для передачі цього ж фрагмента обрав парний зв'язок синонімів, що також спричинює стилістичний ефект, посилюючи пафосність і піднесеність викладу. Іншими стилістичними фігурами, які застосовувалися лише в одному ТП, є персоніфікація в АМ ТП, з одного боку, та алітерація й асонанс в УМ ТП, з іншого (вірші 11–12).

Виявлені особливості не дають підстави сформулювати надійні висновки щодо будь-яких чітких відмінностей між лексико-стилістичними ознаками конфесійного стилю англійської та української мов, а тому потребують додаткових досліджень на більшому обсязі матеріалу, в чому й вбачаємо перспективу дослідження.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АМ ТП – англомовний текст перекладу
ТО – текст оригіналу
ТП – текст перекладу
УМ ТП – українськомовний текст перекладу
ФКП – фахова компетентність перекладача

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранник Д. Х. Період. Українська мова: Енциклопедія. Київ : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана, 2007. С. 472–473.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / Пер. І. Огієнка. Київ : Українське Біблійне Товариство, 2009. 1151 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.-Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2003. 1440 с.
4. Дудик П. С. Стилістика української мови. Київ : Академія, 2005. 368 с.
5. Жук Т. В. Лексичний та синтаксичний повтор в українській народній творчості (на матеріалі українських народних казок): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2005. 21 с.

6. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. та ін. Стилїстика української мови: Підручник. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
7. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник. Київ : Либідь, 1993. 248 с.
8. Пуряєва Н. В. Українська церковна титулатура. *Мовознавство*. 2000. № 2–3. С. 45–54.
9. Черноватий Л. М. Зіставний стилїстичний синтаксис конфесійної сфери в англїйській та українській мовах. *Вїсн. Харківського нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія “Іноземна філологія. Методика викладання іноз. мов”*. Частина I. 2016. № 82. С.21–28; Частина II. 2016. № 83. С. 168–177.
10. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності. Вінниця : Нова Книга, 2013. 376 с.
11. Черноватий Л. М. Особливості перекладу конфесійних текстів в англїйській та українській мовах. *Людино- й культурознавчі прїоритети сучасного мовознавства: напрями, тенденції та міждисциплїнарна методологія: кол. моногр. / за ред. К. І. Мізіна. Переяслав-Хмельницький; Кременчук : ПП Щербатих О. В. 2019. С. 362–375.*
12. Четаїкіна В. Функції біблеїзмів у промовах Джорджа Буша-молодшого. *Іноземна філологія*. ЛНУ ім. Івана Франка. 2013. Вип. 125. С. 77–83.
13. Шевченко Л. Л. Конфесійний стиль. Українська мова: Енцикл. Київ : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана, 2007. С. 284.
14. Шмігер Т. Застосування теорії релевантності в критиці перекладу: “Києво-Печерський патерик” англїйською мовою. *Іноземна філологія*. ЛНУ ім. Івана Франка. 2013. Вип. 125. С. 100–109.
15. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. 640 с.
16. American Standard Version Bible. URL: The text of the ASV online.
17. Darby J. N. The Gospels, Acts, Epistels, and Book of Revelation. London : G. Morrish, 1884. URL: <http://www.bible-researcher.com/darby.html>.
18. Hirsch E. D., Kett J., Trefil J. The Dictionary of Cultural Literacy. Boston-New York : Houghton Mifflin, 1993. 619 p.
19. King James Bible. URL: Official King James Bible Online (Last accessed: 19.01.2020).
20. New American Standard Bible. The Lockman Foundation. 1995. URL: <https://www.lockman.org>.
21. The Contemporary Torah. Philadelphia: Jewish Publication Society. 2006. 424 p.
22. *World English Bible*. Digital Bible Society. 2016. 798 p. URL: <https://worldenglishbible.org/>.
23. Young’s Literal Translation. URL: Young’s Literal Translation.

REFERENCES

1. Barannyk D. X. Period [Period]. *Ukrainska mova: Entsyklopediia [The Ukrainian Language: Encyclopedia]*. Kyiv : Vyd-vo “Ukrainska entsyklopediia” imeni M. P. Bazhana, 2007. S. 472–473.
2. *Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu. Iz movy davnoievreiskoi y hretskoi na ukrainsku doslivno nanovo perekladena [Bible or Books of Holy Script of Old and New Testament. Literally translated anew from Old Jewish and Old Greek] / Per. I. Ohienka*. Kyiv : Ukrainske Bibliine Tovarystvo, 2009. 1151 s.

3. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Big Reference Dictionary of the Contemporary Ukrainian Language]. Uklad. i holov.red. V. T. Busel. Kyiv-Irpin : VTF “Pе-run”, 2003. 1440 s.
4. Dudyk P. S. Stylistyka ukrainskoi movy [Stylistics of the Ukrainian Language]. Kyiv: Akademia, 2005. 368 s.
5. Zhuk T. V. Leksychnyi ta syntaksychnyi povtor v ukrainskii narodnii tvorchosti (na materialii ukrainskykh narodnykh kazok) [Lexical and syntactical repetition in Ukrainian folk narration (on the material of Ukrainian folktales)]: avtoref. dys. Na здобuttia nauk. Stupenia kand. filol. Nauk [Extended abstract of Candidate’s Thesis]: 10.02.01. Kyiv, 2005. 21 s.
6. Matsko L. I., Sydorenko O. M., Matsko O. M. ta in. Stylistyka ukrainskoi movy [Stylistics of the Ukrainian Language]: Pidruch. [Textbook]. Kyiv : Vyscha shkola, 2003. 462 s.
7. Ponomariv O. D. Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy [Stylistics of the Contemporary Ukrainian Language]: Pidruch. [Textbook]. K.: Lybid, 1993. 248 s.
8. Puriaieva N. V. Ukrainska tserkovna tytulatura [Ukrainian Church Hierarchy]. *Movoznavstvo*. 2000. № 2–3. S. 45–54.
9. Chernovatyi L.M. Zistavnyi stylistychnyi syntaksys konfesiinoi sfery v anhliiskii ta ukrainskii movakh [Comparative English and Ukrainian Syntax of Confessional Style]. *Visnyk Kharkivskoho nats. un-tu imeni V. N. Karazina. Serii ”Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inoz. Mov”*. Chastyna I [Part 1]. 2016. № 82. S. 21–28; Chastyna II [Part 2]. 2016. № 83. S. 168–177.
10. Chernovatyi L. M. Metodyka vykladannia perekladu yak spetsialnosti [Methodology of Teaching Professional Translation and Interpreting]. Vinnytsia : Nova Knyha, 2013. 376 s.
11. Chernovatyi L.M. Osoblyvosti perekladu konfesiinykh tekstiv v anhliiskii ta ukrainskii movakh. [Specifics of translating confessional texts in English and Ukrainian]. *Liudyno- i kulturoznavchi priorytety suchasnogo movoznavstva: napriamy, tendentsii ta mizhdystsyplynarna metodolohiia*: kol. monohr./ za red. K. I. Mizina [Human and Culture Studies Priorities in Modern Linguistics: Trends, Tendencies and Interdisciplinary Methodology: multi-authored monograph / ed. by K. I. Mizin]. Pereiaslav-Khmelynskyi; Kremenchuk : PP Shcherbatykh O. V. 2019. S. 362–375.
12. Chetaikina V. Funktsii bibleizmiv u promovakh Dzhordzha Busha-molodshoho [The functions of Biblical words and phrases in the speeches of George W. Bush]. *Inozemna filolohiia*. LNU im. Ivana Franka. 2013. Vyp. 125. S. 77–83.
13. Shevchenko L. L. Konfesiinyi styl [Confessional style]. *Ukrainska mova: Entsyklopediia [The Ukrainian Language: Encyclopedia]*. Kyiv : Vyd-vo “Ukrainska entsyklopediia” imeni M. P. Bazhana, 2007. S. 284.
14. Shmiher T. Zastosuvannia teorii relevantnosti v krytytsi perekladu: “Kyievo-Pecherskyi paterik” anhliiskoiu movoiu [Applying relevance theory to translation criticism: *The Paterik of the Kyivan Caves Monastery* in English]. *Inozemna filolohiia*. LNU imeni Ivana Franka. 2013. Vyp. 125. S. 100–109.
15. Yushchuk I. P. Ukrainska mova [The Ukrainian Language]. Kyiv : Lybid, 2003. 640 s.
16. American Standard Version *Bible*. URL: The text of the ASV online.
17. Darby J. N. The Gospels, Acts, Epistles, and Book of Revelation. London : G. Morrish, 1884. URL: <http://www.bible-researcher.com/darby.html>.
18. Hirsch E. D., Kett J., Trefil J. The Dictionary of Cultural Literacy. Boston-New York : Houghton Mifflin, 1993. 619 p.
19. King James Bible. URL: Official King James Bible Online (Last accessed: 19.01.2020).
20. New American Standard *Bible*. The Lockman Foundation. 1995. URL: The Lockman Foundation (Last accessed: 19.01.2020).

21. The Contemporary Torah. Philadelphia: Jewish Publication Society. 2006. 424 p.
22. *World English Bible*. Digital Bible Society. 2016. 798 p. URL: <https://worldenglishbible.org/> (Last accessed: 19.01.2020).
23. Young's Literal Translation. URL: Young's Literal Translation (Last accessed: 9.01.2020).

Стаття надійшла до редколегії 26.02.2020

Прийнята до друку 06.04.2020

LEXICAL AND STYLISTIC FEATURES OF CONFESSIONAL SPHERE IN ENGLISH AND UKRAINIAN: A COMPARATIVE ASPECT

Leonid Chernovaty

*V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svoboda Square, Kharkiv, Ukraine, 61022
leonid.m.chernovaty@meta.ua*

The paper deals with the comparative analysis of the Ukrainian (Ivan Ohienko) and English (King James Bible) translations of the Old Testament (Genesis, Chapter 1) with the purpose of establishing their common lexical and stylistic features.

The comparison of stylistic devices in the Ukrainian (UTT) and English (ETT) target texts proves a high degree of their similarity. There is a considerable parallelism in the use of repetition (including its strengthened and tautological types), whose lexical and stylistic realization is mostly similar in the two texts, with the exception of the alliterative repetition in verse 10 and a double-focus repetition in verse 3 in ETT, as well as the weakened polysyndeton in verse 3 and the strengthened verb repetition in the refrain of each period in UTT. In general, the polysyndeton is a distinctive feature of both texts, and though the number of the repeated elements may slightly vary in favour of any of the two texts, this variation is insignificant and does not have any substantial impact upon the general impression conveyed by the said texts. Gradation and amplification are common features of both texts, as well as a systematic, though not always parallel, use of archaic or unusual words.

The dissimilarities of the two texts include a systematic use of the state verb (*be*) in ETT, where the UTT utilizes a variety of dynamic verbs indicating a transition from one state to another. Other dissimilarities include the use of two monotypic metaphors in verse 1 in ETT, compared to neutral lexemes used in UTT. Simultaneously, in the same verse, the ETT counterpart of an elevated style word in UTT is stylistically neutral. The use of parceling in ETT comprises another dissimilarity between the two texts, which shifts the stylistic emphasis to the parceled fragment, while the Ukrainian translator, in rendering the said verse, gave preference to the double synonymic structure to add passion and sublimity to the narration. Other unilaterally used stylistic devices include personification in ETT, on the one hand, and alliteration and assonance in UTT, on the other.

The obtained data do not give sufficient ground for the reliable conclusions concerning any clear distinctions between the stylistic (lexical) features of confessional style in English and Ukrainian, and thus this problem requires additional research based on a wider corpus of data.

Key words: English and Ukrainian languages, Bible (Genesis), comparative stylistics, comparative lexicology, confessional style, teaching translation and interpreting, comparative lexical and stylistic analysis, lexical and stylistic features.